

10 Οκτωβρίου 2017

Η θέση των ζώων στην Ορθοδοξία

Ορθοδοξία / Εκκλησία και Φυσικό Περιβάλλον

Δρ Ανδρέας Χατζηχαμπής, Βιολόγος-Περιβαλλοντολόγος

Η διατάραξη της σχέσεως του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον οδήγησε και στην αλλοτρίωση της σχέσεώς του με τα ζώα. Συχνά η ζωοφιλία οδήγησε στην ζωολατρία με φυσικό επακόλουθο την λατρεία της κτίσης παρά τον κτίσαντα.

Πόσο αποδεκτές όμως από την Ορθοδοξία είναι τέτοιες συμπεριφορές;

Στις μέρες μας παρατηρούνται κοινωνικά κινήματα για την προστασία των ζώων και των δικαιωμάτων τους, αλλά επίσης αναπτύσσονται σε παγκόσμιο επίπεδο και φιλοσοφικές συζητήσεις, για να δικαιολογήσουν ή όχι την ορθότητα και την αναγκαιότητα της εισαγωγής ενός συστήματος δικαιωμάτων των ζώων, ανάλογου με αυτό των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η ενοχή που αισθάνεται ο άνθρωπος για την ανικανότητά του να αντικρίσει τα μέλη του ζωϊκού βασιλείου με συναίσθημα και δικαιοσύνη, μέσα στα δυτικά πρότυπα ζωής του σύγχρονου κόσμου, αποτελεί την γενεσιουργό αιτία των κινήματων ζωοφιλίας, αλλά και των πιο πάνω συζητήσεων.

Είναι αναμενόμενο μέσα στην απέραντη μοναξιά του ανθρώπου, όπου απουσιάζει και η επαφή με τα ζώα, να αναπτύσσονται δύο ακραίες καταστάσεις, είτε των ομάδων εκείνων που συμπεριφέρονται με φόβο, βία και αδιαφορία προς τα ζώα, είτε εκείνων, που συμπεριφέρονται μόνο με συναίσθημα, που σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως, φτάνει σε οριακά φαινόμενα ζωοφιλίας, όπως διοργάνωση καλλιστείων, υιοθεσίες, νοσοκομειακή περίθαλψη, κληροδότηση τεραστίων περιουσιών ή ακόμα και ζωολατρίας.

Μια ζωολατρία που ξεκινά από την πίστη ότι τα ζώα έχουν ψυχή.

Ειδική περίπτωση ζωολατρίας μπορεί να θεωρηθεί και η αποκλειστική χορτοφαγία, όπου εν ονόματι του αποκαλούμενου δικαιώματος των ζώων για την ζωή θεωρείται έγκλημα η θανάτωση ζώων για τροφή από τον άνθρωπο.

Πέραν από αυτές τις ξένες προς την Ορθοδοξία καταστάσεις, υπάρχει σαφώς η αληθινή σχέση του ανθρώπου με τα ζώα, όπως αυτή υπαγορεύεται από τους ορθόδοξους κανόνες, αλλά και την ιερά παράδοση.

Σκοπός και προορισμός

Μετά την δημιουργία των φυτών και προ της δημιουργίας του ανθρώπου, ο Θεός προχώρησε στην δημιουργία των ζώων.

Η σειρά που τα δημιούργησε ο Θεός φανερώνει την θεία ιεραρχία τους.

Τα ζώα μπορούν και χρησιμοποιούν όλα εκείνα που έχουν προηγηθεί, δηλαδή φυτά και αβιοτικό περιβάλλον.

Η σειρά αυτή είναι ενδεικτική της θείας τάξης και ισορροπίας που υπάρχει ανάμεσα στους διάφορους βιοτικούς παράγοντες του πλανήτη μας, συμπεριλαμβανομένου και του βιοπνευματικού όντος, του ανθρώπου.

Γίνεται πασιφανές έτσι ότι ακραίες καταστάσεις ζωοφιλίας και αποκλειστικής χορτοφαγίας αποτελούν εκτροπές από την ομαλή σχέση ανθρώπου και ζώων σύμφωνα με την Ορθοδοξία.

Όπως ο Μέγας Βασίλειος αναφέρει στον «Περί Νηστείας» λόγο του, ενώ δεν

υπήρχε στον Παράδεισο οίνος, ούτε σφαγές ζώων, ούτε κρεοφαγία, μετά τον κατακλυσμό η γραφή λέγει «να τρώγετε από όλα ωςάν χλωρά χόρτα». Στην συνέχεια όλα τα ζώα έρχονται έμπροσθεν του διορισμένου βασιλέα της κτίσεως, για να τους δώσει το όνομά τους. «Πάντα υπέταξας υποκάτω των ποδών αυτού, πρόβατα και βόας απάσας, έτι δε και τα κτήνη του πεδίου, τα πετεινά του ουρανού και τους ιχθύας της θαλάσσης» (Ψαλ. 8,7-9).

Με την υιοθέτηση μιας χάρτας δικαιωμάτων των ζώων προκύπτει ηθικό πρόβλημα, όπως πιστεύουν σύγχρονοι φιλόσοφοι, για την προτεραιότητα στοργής ανάμεσα στους ανθρώπους και στα ζώα. Κατά τον Κάλλιστο Γουέαρ, επίσκοπο Διοκλείας, ο άνθρωπος, ζωντανή εικόνα του ζώντος Θεού, μπορεί να κάνει δύο πράγματα που κανένα από τα άλογα ζώα δεν μπορεί: Πρώτα μπορεί να διαμορφώσει και να αλλάξει τον κόσμο, δίνοντάς του ένα καινούργιο νόημα και σκοπό και ύστερα μπορεί να δοξολογήσει και να ευχαριστήσει τον Θεό για τον κόσμο. Έτσι για την Ορθοδοξία, ηθικό πρόβλημα δεν υφίσταται.

Ο μακαριστός γέροντας Παΐσιος, παρά την απέραντη αγάπη που έτρεφε προς τα ζώα, όταν ερωτήθηκε για το θέμα είπε ότι η αγάπη του ανθρώπου πρέπει πρώτα να εξαντλείται για τον άνθρωπο και όταν περισσεύει να πηγαίνει και προς τα ζώα.

Εξάλλου στο θαύμα της θεραπείας του δαιμονιζομένου ο Χριστός προστάζει τα δαιμόνια να βγούν από τον άνθρωπο και να πάνε στους χοίρους, που πέφτουν στην λίμνη και πνίγονται. Ο υποβιβασμός, λοιπόν, του ανθρώπου στο επίπεδο των άλογων ζώων, με την επέκταση μερικών τεχνητών νομοθετημάτων για τα ζώα, αποτελεί άλλη μια αποστασία από την ορθόδοξη χριστιανική θέση και δεν αποτελεί λύση για την εξισορρόπηση των σχέσεων ανθρώπου και ζώων.

Η εξίσωση αυτή αποτελεί μάλλον βιολογική ουτοπία ή μια νέα βιολογική απειλή.

Τα ζώα, στερούμενα της ελευθερίας και του λογικού, έχουν ως σκοπό της παρουσίας τους και της δημιουργίας τους όχι μόνο την εξυπηρέτηση των αναγκών του ανθρώπου, αλλά χρησιμοποιούνται και ως μέσα για την ωφέλεια της ψυχής μας.

Επιπλέον, ο Θεός τα δημιούργησε και ως δώρα για την ευχαρίστησή μας - «προς τέρψιν ημίν δεδωρημένα»- για την αληθινή ψυχαγωγία, χαρά και ευφροσύνη του ανθρώπου, ώστε με την μελέτη του πλήθους, του μεγέθους και της ομορφιάς των δημιουργημάτων να οδηγείται ο άνθρωπος στην αληθινή γνώση του Θεού, αναδεικνύοντας το σύμπαν σε ένα απέραντο σχολείο θεογνωσίας.

Πάμπολλα όμως είναι τα παραδείγματα στην Π. Διαθήκη όπου τα ζώα χρησιμοποιούνται από τον Θεό για τιμωρία των ανθρώπων, όπως οι πληγές κατά της Αιγύπτου (Ψαλμός 104). Στην Π. Διαθήκη είδαμε επίσης να φυλάγονται αβλαβείς, αλλά και να υπηρετούνται από ζώα, άγιοι και δίκαιοι, όπως ο Προφήτης Ηλίας με τον κόρακα, ο Δανιήλ στον λάκκο των λεόντων και ο Ιωνάς που παραμένει στην κοιλία του κήτους για τρεις ημέρες.

Η έναρξη της Καινής Διαθήκης με την ενσάρκωση του Ιησού Χριστού συνοδεύεται από μια ιερή εικόνα με ζώα. Οι καμήλες των μάγων, τα πρόβατα των ποιμένων, το βόδι και ο ημίονος, σε πλήρη αρμονία και γαλήνη μπροστά στην παναγιότητα του θείου Βρέφους, ζεσταίνουν με τα χνώτα τους τον νεογέννητο Βασιλέα πάντων των ορατών και αοράτων.

Επίσης, η φανέρωση του Αγίου Πνεύματος, του ενός εκ των τριών προσώπων της Αγίας Τριάδας, κατά την Βάπτιση του Ιησού Χριστού με την μορφή ενός πτηνού, του περιστεριού, δείχνει ότι δεν μπορεί να θεωρείται προσβλητική μια τέτοια προσομοίωση. Φανερώνει επίσης ότι ο Δημιουργός Θεός περιβάλλει με ασύλληπτη αγάπη και καταδεκτικότητα ακόμα και τα άλογα πτηνά, κάθε κτίσμα του. Και όταν ο Θεός καταδέχεται και αγαπά με αυτό τον τρόπο τα ζώα, πόση καταδεκτικότητα και αγάπη θα πρέπει να δείχνει ο άνθρωπος;

Οι άγιοι και τα ζώα

Τα διάφορα συναξάρια των αγίων είναι κατάσπαρτα από εικόνες και διηγήσεις με ζώα. Ο άγιος Μόδεστος, που μαζί με τον άγιο Μάμα θεωρούνται οι προστάτες των ζώων, έγραψε μάλιστα και ειδική ευχή για τα ζώα «Ευχή εις κτήνη». Ο άγιος Μάμας τρεφόταν από γάλα άγριων ζώων, που τον επισκέπτονταν ομαδικά και καθημερινά και με πολλή αγάπη και οικειότητα του πρόσφεραν το γάλα τους. Οι σύγχρονοι Γέροντες παρουσιάζουν ακλόνητη την μαρτυρία ότι ο άνθρωπος του Θεού, ο άνθρωπος μακριά από την αμαρτία και σε κοινωνία με τον Θεό, βρίσκεται σε πλήρη αρμονία και αγάπη με τα ζώα.

Τα ζώα επιδέχονται και την ενέργεια του διαβόλου

Ο όφις -κατειλημμένος από τον διάβολο- παρέσυρε στην αμαρτία τους πρωτόπλαστους, και μαζί με αυτούς και όλη την κτίση. Τους «στέρησε» την θεία χάρη, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται εχθρικά από τα άλογα ζώα «τα θηρία και πάντα τα ζώα της γής γυμνωθέντα τούτον της πρώτης θεασαμένης δόξης καταφρονήσαντα αυτού, ετραχύνθησαν άπαντα ευθύς κατ' αυτού». Τα ζώα

ετραχύνθησαν κατά του ανθρώπου, γιατί ο άνθρωπος με την αμαρτία διέρρηξε την ενότητά του με τον Θεό, αιτία που διέρρηξε και την σχέση του με τα ζώα. Διότι τα ζώα και όλα τα όντα αναβλύζουν από μέσα τους τον ενοποιητικό λόγο, την αιτία της δημιουργίας τους. Όπως ο άγιος Μάξιμος αναφέρει, «με διαφορετική σε κάθε ον μορφή ή αιτία που τα δημιούργησε τα ενοποιεί όλα, καθένα ξεχωριστά και μεταξύ τους».

Τα ζώα εξαφανίζονται...

Η μέριμνα του Θεού δεν σταματά για τα ζώα στην δημιουργία τους. Αυτός ως ο δωρητής της ζωής έχει την δύναμη της διατήρησής τους ή του πλήρους αφανισμού τους: «αντανελείς το πνεύμα αυτών και εκλείψουσι και εις τον χούν αυτών επιστρέψουσιν». (Ψαλ. 103, 29). Στην Παλαιά Διαθήκη, είδαμε να μεριμνά και γι' αυτά στον κατακλυσμό, διατάσσοντας τον Νώε «και από πάντων των κτηνών και από πάντων των ερπετών και από πάντων των θηρίων και από πάσης σαρκός, δύο-δύο από πάντων εισάγεις εις την κιβωτόν...».

Μετά την ενσάρκωση του Θεού Λόγου ανοίγεται η οδός προς την θέωση. Στην σημερινή εποχή όμως, αντί να εργάζεται γι' αυτό ο άνθρωπος προχωρεί σε μια άκρατη και αχαλίνωτη χρησιμοποίηση του περιβάλλοντος, επιφέροντας στην φύση αλλαγές άκρως βλαπτικές για το περιβάλλον. Σήμερα τα μισά από τα είδη Θηλαστικών και το ένα τρίτο των Ερπετών, Ψαριών και Πουλιών χαρακτηρίζονται ως κινδυνεύοντα. Επίσης, από το 1600, 484 ζωικά και 654 φυτικά είδη σύμφωνα με το World Conservation Monitoring Centre έχουν εξαφανισθεί. Ο άνθρωπος έχει απομακρυνθεί, με την αμαρτία, κατά πολύ από τον προορισμό του. Υποταγμένος πλήρως στην ύλη και στον αγώνα του να την υποτάξει και να την οικειοποιηθεί μετατρέπεται, σύμφωνα με τον μητροπολίτη Ναυπάκτου Ιερόθεο «σε θηριάνθρωπο που εξαγριώνει τα πάντα. Μολύνει όλη την δημιουργία και καταστρέφει τον ίδιο τον εαυτό του. Κατατρώγει τις σάρκες του». Η διάρρηξη της σχέσης του ανθρώπου με τον Θεό, η εωσφορική αποστασία του στο να αναφέρει πάντα τα κτήνη και πάντα τα ερπετά και πάντα τα θηρία και κάθε σάρκα, και όλη την κτίση σε κοινωνία με τον Θεόν, ένα ακόμα βήμα μπροστά για την ένταξή τους στο σώμα του σαρκωθέντος Λόγου, αποτελεί αιτία επανάστασης για τα ζώα και όλη την κτίση που αναβλύζουν από μέσα τους τον δημιουργικό Λόγο.

Αποτελεί βήμα προς τα πίσω, βήμα προς την καταστροφή και την εξαφάνιση. «Από κακίας των κατοικούντων εν αυτή, ηφανίσθησαν κτήνη και πετεινά... αφανισμώ ηφανίσθη πάσα η γή» (Ιερ. 12, 4). Πάμπολλες είναι οι αναφορές στην Παλαιά Διαθήκη περιστατικών όπου έχουμε εξαφανίσεις ειδών και καταστροφικά περιβαλλοντικά φαινόμενα, όπως ανομβρίες, σεισμούς, πυρκαγιές λόγω της αμαρτίας των ανθρώπων «έλαφοι εν αγρώ έτεκον και εγκατέλιπον, ότι ουκ ην βοτάνη, όνοι άγριοι έστησαν επί νάπας, είλκυσαν άνεμον, εξέλιπον οι οφθαλμοί αυτών, ότι ουκ ην χόρτος από λαού αδικίας» (Τερ.12, 7). Βέβαια θα ήταν τόλμημα να πει κανείς ότι η κακία και η αμαρτία των ανθρώπων σήμερα έχει πλεονάσει τόσο, ώστε να επανερχόμαστε σε καταστάσεις όπως στην Παλαιά Διαθήκη.

Και όμως ο άνθρωπος έχει καθήκον από την αρχή του κόσμου, σύμφωνα με την εντολή του Θεού «εργάζεσθαι αυτόν και φυλάσσειν». (Γέν. 2,15). Σήμερα, αυτό το καθήκον καθίσταται μέγιστο καθήκον του ορθόδοξου χριστιανού. Σήμερα η καταστροφή της φύσης, του μέσου που φανερώνει το μεγαλείο του Δημιουργού, αποτελεί ύβρη κατά «του κτίσαντος». Ο άνθρωπος μακριά από την φύση ασφυκτιά. Περικυκλωμένος από πράγματα τεχνητά, συνθετικά, ανθρωπογενή, που δεν αναβλύζουν τον Δημιουργικό Λόγο του Θεού, χάνει την γαλήνη και την ισορροπία του, βιολογική και ψυχική.

Το σημαντικότερο όμως είναι ότι δεν αισθάνεται την εξάρτησή του από τον Θεό, ούτε την μέγιστη απόδειξη της αγάπης του Θεού, που είναι η Δημιουργία. Γι' αυτό οι χριστιανοί οφείλουν να κρατούν θετική στάση για την προστασία του περιβάλλοντος και των ζώων ειδικότερα. Βέβαια, μια ορθόδοξη στάση χωρίς αλλόθρησκες επιδράσεις και χωρίς υπερβολές. Όπως ο όσιος Σιλουανός γράφει: «Ένιοι προσκολλώνται εις τα ζώα, αλλ' ούτω προσβάλλουν τον Δημιουργόν, διότι

ο άνθρωπος εκλήθη ίνα ζή αιωνίως μετά του Κυρίου, βασιλεύη μετ' Αυτού και αγαπά τον Έναν Θεόν. Ο άνθρωπος δεν πρέπει να έχη πάθος προς τα ζώα, αλλά μόνον καρδίαν οικτίρουσαν παν δημιούργημα». Διαφορετικά κινδυνεύει να λατρεύσει «την κτίση παρά τον κτίσαντα» (Ρωμ. 1,25).

<http://bit.ly/2yUoMrd>